

De groene lezingen

Tijdens de vakbeurs waren er VPT-lezingen over duurzaam gebouwbeheer, ecologische voorstellingen, investeringssubsidie voor energiezuinige producten. Met veel praktische tips om de theaterwereld groener te kleuren.

Duurzaam gebouwbeheer

Een richtlijn of checklist duurzaamheid voor onze branche is er nog niet. Desondanks kun je al veel aan duurzaamheid doen binnen een kunstgebouw. Robert Baaij, hoofd technische dienst van de Goudse Schouwburg en Jeroen de Leeuw, thans werkzaam bij de Rotterdamse Schouwburg, gaven praktische tips.

Tip 1: Gebruik de tools die je al hebt

De meeste theaters hebben een Meerjaren OnderhoudsPlanning (MOP), onderhoudscontracten, tekeningen, meters voor gas en elektra, onderlinge werkafspraken. Gebruik dit als startpunt om duurzaamheid in de bedrijfsvoering door te voeren.

Tip 2: Niet in gebruik? Dan uit, tenzij...

Installaties die niet aan hoeven kunnen uit. Bekende voorbeelden kwamen voorbij: theaterbelichting die als werklicht wordt gebruikt, schoonmakers die allang klaar zijn maar het licht aan laten, vergeten het licht uit te doen in het toilet. Ook de verwarming kan vaker uit, blijkt. Natuurlijk kan niet altijd alles uit, maar het kan wel vaak lager of op bepaalde tijden uit.

Tip 3: Pak je moment

Zeker als het gaat om grote investeringen kun je niet zomaar beslissen een installatie te vervangen. Is de installatie aan vervanging toe dan kun je wel mee laten wegen of (extra) duurzaamheids-winst behaald kan worden. Eventuele hogere kosten kunnen worden gedekt uit de te behalen winst door de lagere energiekosten. Vaak blijkt ook de eigenaar van het gebouw (vele gezelschappen en theaters huren het pand) open te staan voor een andere financiële regeling. Zo deelde de Goudse Schouwburg de energiewinst fifty-fifty met de gemeente, zodat de meerkosten voor een gebouwbeheersysteem konden worden gedekt.

Tip 4: Is dit juist gedimensioneerd?

Is de gasaansluiting niet te groot gedimensioneerd, vroeg Robert Baaij zich af. Wat bleek: bij het ontwerp van het pand was rekening gehouden met een royale gelijktijdigheid. Verwarming, douchen en warmwatervoorziening in de keuken, het kon allemaal tegelijk en volledig aan. Maar bijna twintig jaar na oplevering bleek die behoefte helemaal niet groot. De gasaansluiting werd teruggebracht en de boiler vervangen door een

kleiner model nadat hij conform de MOP zijn beste tijd had gehad.

Tip 5: Meten is weten

Met minder vermogen kun je vaak hetzelfde resultaat bereiken. Lampjes rond de make-up spiegel geven nog voldoende licht als ze zijn vervangen door lampen met een lager vermogen. Bij een vol huis met publiek kan de verwarming een graad lager, niemand die er iets van merkt, blijkt. Na het installeren van een gebouwbeheersysteem (een computer die op basis van sensoren en tijdschakelaars de verwarming, ventilatie, lucht-vochtigheid, koeling en verlichting kan regelen) wordt duidelijk dat er veel energie bespaard wordt.

Tip 6: Creëer bewustzijn

Het licht aanlaten in de publieksruimten (die overdag zelden worden gebruikt, maar aangaan voor de schoonmakers' s ochtends vroeg) kost in het voorbeeld van Robert Baaij € 250,- per maand. Als de collega's dit weten is men eerder geneigd om dit in de gaten te houden. Uit de verhalen werd duidelijk dat alleen al door kritisch te zijn op het gebruik van de installaties en door het aanpassen van ons gedrag, op eenvoudige wijze een grote energiebesparing en CO₂-reductie mogelijk is. ◀

'Je hoeft niet meteen te grijpen naar hoge technologie. Met zeer weinig kun je al zeer veel doen'

Duurzaamheid podia en evenementen

In 2010 sluit de podium- en evenemensector een convenant over duurzaamheid met de overheid. De Werkgroep Duurzaamheid (vanuit de sector) en Agentschap NL (voorheen Senter Novem) zijn bezig om dit convenant uit te werken. Men gaat een checklist ontwikkelen, een nulpuntmeting doen voor de CO₂-uitstoot van gebouwen en een mobiliteitsonderzoek starten. Verder moet er een sterke informatiestroom richting de sector op gang komen met als doel *gedragsverandering bij iedereen*. In de werkgroep zitten naast alle grote koepels (onder meer VSCD, VVEM, VPT) ook verschillende bedrijven. In deze presentatie kregen Marc Kocks (TM Audio/Lightco), Martin Haars (DHV) en Gerbrand Borgdorff (Theateradvies) de gelegenheid om te vertellen hoe zij als bedrijf tegen het onderwerp aankijken. Ze zitten vooral in de werkgroep om hun specialistische kennis met de sector te delen, om te wijzen op nieuwe mogelijkheden en technieken. 'Wij zijn een kleine industrie en we moeten goed kijken naar oplossingen van andere sectoren.' Zij willen erbij zijn en actief meedoen als er regels en normen ontwikkeld worden. Ze willen zorgen dat de

Presentatie en forum door leden van de Werkgroep Duurzaamheid.

sector duurzamer kan gaan werken met behoud van artistieke vrijheid. Naast de technische ontwikkelingen blijft bewustwording het allerbelangrijkste.

'Directies en bestuurders van theaters en gezelschappen moeten zich hiermee gaan bezighouden en zich hier verantwoordelijk voor gaan voelen.' ◀

Investeringsaftrek voor bedrijven

Hans Alders (HA-Rental) gaf de lezing *Podiumlicht groen of grijs*, maar je betaalt je blauw. Als een verhuurbedrijf investeert in energiezuinige producten, plukt het daar niet zelf de vruchten van, is zijn stelling. Het zijn immers de gebruikers die minder energie verbruiken. Alleen daarom al bieden de bestaande stimuleringsmaatregelen onvoldoende prikkels om te investeren in duurzame, zuinige en veilige podiumverlichting. Na zijn presentatie ontstond een interessante discussie met Agentschap NL en Taskforce Verlichting. Volgens Alders is met gerichte investeringen in podiumlicht tussen de 50 en 80 procent energie te besparen. Dat is veel. Maar de normale Energie-Investeringsaftrek EIA verleidt niemand om haast te maken want de EIA leidt tot een kostenreductie van slechts 11 procent. Voor gebruikers blijft het goedkoper om 'Chinese' producten aan te schaffen. Alders heeft becijferd dat het pas bij een netto kostenreductie van 25 procent interessant wordt om in duurzame producten te investeren en hij noemt bedrijven als Dutchview, Wytex, Rolight en

Lightco die deze stelling onderschrijven. De Taskforce Verlichting gaat dit verder onderzoeken. Alders vindt een aparte regeling voor de sector logisch, met inbegrip van theaters en evenementen, maar ook beurzen, showrooms en kermissen. Pas dan is de volle winst te behalen met duurzame en energiezuinige producten. Overigens is zijn visie op de toekomst van podiumlicht prikkelend genoeg: multikabels, parren en dimmers worden naar zijn oordeel grotendeels overbodig. Hij heeft een pilot project in aanvraag bij Agentschap NL en de Taskforce Verlichting. Dit moet een roadshow worden met een middelgrote 'groene' en 'grijze' lichtset waarmee hij duurzame lichtproducten kan promoten bij scholen, opleidingen, festivals en beurzen. Men kan dan direct vergelijken op kwaliteit, lichtopbrengst, gebruiksgemak én energieverbruik. De set zal bestaan uit 2 kW-ers met hun groene alternatief, parren versus led-parren, halogeen showverlichting. De roadshow moet dit voorjaar draaien, misschien al tijdens de Frankfurter Messe. ◀

De drie lampen zijn van biologisch afbreekbaar verpakkingsfolie en bamboe. Rechts beneden de energiefiets.

Ecologische voorstelling Tegen de lamp

Koen van Bockstal en Fien Wauters van BULK architecten gaven een mooie presentatie over de ecologische producties waarvoor zij decor en scenografie hebben gedaan. Voor het koningsdrama *Armandus de zoveelste* (door Het Paleis, het grootste jongerentheater van Antwerpen) maakten zij het eerste cradle-to-cradle decor in België, gebouwd van gebruikte en herbruikbare materialen. Door te associëren op thema's als koningshuis, deuren, Januskop en dergelijke kwamen zij op een multifunctioneel ontwerp met de uiterst dunne offsetplaten die ze als afval bij een drukkerij kochten tegen 1 euro per kilo en die veel mogelijkheden voor de belichting gaven. De vloer was van een soort rubber tegels, gemaakt van gerecycled materiaal. Na dit project werden ze gevraagd voor *Tegen de lamp*, ook wel bekend als Don Kyoto II. Don Kyoto I was de voorstelling waarmee Dimitri Leue op een 80 kilo zware bakfiets door heel België was gefietst en waarmee hij nationale bekendheid kreeg. Behalve Leue deed *Low Impact Man* Steven Vromman aan de nieuwe voorstelling mee. Het decor moest licht van gewicht zijn en werd dus gemaakt vanuit

de gedachte om met lucht ruimte te creëren, iets wat architecten feitelijk dagelijks doen. De belangrijkste elementen waren grote lampenkappen, gemaakt van composteerbaar verpakkingsmateriaal, een soort luchtkussenfolie. 'Als je het buiten laat liggen is het na drie weken weg,' zei Koen. 'Je zou het ook kunnen eten', voegde Fien eraan toe. Voor het maken van de lampenkappen waren ook nog dertig bamboestokken nodig. Als lichtbron gebruikten ze drie ledlampen. De muziek tijdens de voorstelling (drums en gitaar) bleef onversterkt.

Tegen de lamp heeft door België gereisd met een kleine bestelwagen die 4800 km heeft afgelegd op koolzaadolie, waarvoor speciaal een veld met koolzaad is aangeplant en geoogst. De energie tijdens de voorstelling werd opgewekt met twee energiefietsen, iets wat in deze tijd misschien een stap terug lijkt maar wat bij verdere doorontwikkeling een interessante ecologische oplossing blijkt voor fitnesscentra.

Het mooie van *Tegen de lamp* is dat het in alle opzichten een duurzame voorstelling was: hier is gekeken naar de ecologische footprint van de productie als geheel.

Het decor is recycleerbaar, de kostuums zijn gemaakt van tweedehandskledij, er wordt geen energie verbruikt. De volledige impact van de productie is gemonitord en begroot. Aan de voorstelling werkten overigens geen technici mee, de acteurs verzorgden zelf transport, opbouw en afbouw. *Tegen de lamp* mikt op bewustwording en is kleinschalig, maar haalt wel landelijke publiciteit en er wordt serieuze techniek zoals de energiefiets ontwikkeld. Koen van Bockstal: 'Je hoeft niet meteen te grijpen naar hoge technologie, je kunt ook kijken naar low tech oplossingen. Met zeer weinig kun je zeer veel doen.' ◀

EcoProductie: de checklist uit België

Onze zuiderburen hebben hem al: een checklist. Op dit punt lopen zij zeker op ons voor. De checklist van de werkgroep EcoPodia kwam tot stand op initiatief van het Vlaams Theater Instituut (VTI). Wat deze lijst zo bijzonder maakt zijn drie zaken: de wijze waarop hij tot stand is gekomen, de visie erachter, en de lijst zelf. Het VTI vond het van groot belang dat iedereen binnen de branche een bijdrage moest leveren. Elke kleine bijdrage, zo stelde men, is net zo belangrijk als één grote bijdrage. Duurzaam werken kan pas een succes zijn als iedereen meewerkt. Zij hebben daarom een werkgroep geformeerd die niet uit vertegenwoordigers van de koepelorganisaties uit de branche bestond (zoals in Nederland), maar uit een decorontwerper, een technicus, een danser, een artistiek leider, een directeur van een theater. Mensen vanuit alle delen van de branche. Het grote voordeel is dat de lijst voortkomt uit hun

praktijkervaring. Het idee was om het werk als uitgangspunt te nemen. Want daar zal het gedrag moeten veranderen. De artistieke leiding, de uitvoerenden, de ondersteuners, de zakelijke leiding, alle betrokken partijen dienen na te denken over ecologisch werken. Het VTI heeft daarom het gehele productieproces van de ideefase tot en met de nacalculatie van een productie als uitgangspunt genomen. De checklist zelf is niet opgesteld als een norm of richtlijn. De lijst bevat vragen. Eigenlijk een geweldig idee. Dit dwingt om na te denken over duurzaamheid bij elke stap in het productie-proces. Een nadeel is dat iedereen zijn eigen kaders kan stellen. Het is maar de vraag wat iemand duurzaam of ecologisch vindt en hoe ver men daarin wil gaan. ◀

www.vti.be

Duurzaamheid hoort gewoon bij ons werk

Waarom doe je thuis het licht achter je uit als je van de wc komt en op je werk niet? Gedrag is de belangrijkste factor als het gaat om het verbeteren van onze werkwijze. Het is niet de vraag of we moeten verduurzamen, op termijn kunnen we niet anders, zo blijkt uit de cijfers. Als duurzaamheid een belangrijk aspect in ons werk moet zijn, dan zullen collega's en zakelijke relaties moeten worden gemotiveerd om te veranderen. 'We krijgen er wéér iets bij', hoor je dan zeggen. Jeroen de Leeuw stelde dat duurzaamheid, net zoals arboregels, gewoon een onderdeel van ons denken moet worden. Met een eenvoudig stappenplan kun je al veel bereiken. Het is een kwestie van

logisch nadenken en gewoon doen. Begin vooral klein. Stel met een beperkte groep collega's een lijst op van goede ideeën om te besparen, anders te werken, installatie- of bouwkundige aanpassingen door te voeren. Houd de doelstellingen binnen de kaders van de bedrijfsvoering en kies uit wat haalbaar is. Voer die lijst vervolgens gewoon uit. Beloon de medewerkers die het goed doen (duurzamer handelen) met een kleine attentie, bijvoorbeeld als ze het kantoor netjes hebben achtergelaten (licht uit, computer uit, airco uit). Communiceer veel en duidelijk over wat je wilt bereiken en over behaalde resultaten. Zuinig zijn en ecodenken wordt dan onderdeel van de beleving. ◀

Klimaatneutrale events

Een zeer interessant onderwerp, zo leek het. Want bij klimaatneutraal denk je al snel aan een evenement zonder CO₂-uitstoot. Dat viel een beetje tegen. Het bedrijf CO₂OL is onderdeel van de investeringsmaatschappij Forest Finance Group. Het adviseert organisatoren van evenementen over CO₂-reductie en duurzaam organiseren. Stel je wilt als organisator een 'groen' evenement en je klopt aan bij CO₂OL. Dan gaan zij eerst met jou beoordelen of je duurzamer kunt handelen of inkopen. Je vult daartoe een lijst in. Maar die lijst gaat niet zo diep, bleek na een vraag vanuit de zaal. Op basis van die lijst wordt berekend waar bezuinigd kan worden en wat dan de uiteindelijke CO₂-uitstoot is die

overblijft. Het restant CO₂-uitstoot kun je compenseren met de aankoop van een stuk bos (bomen onttrekken CO₂ aan de lucht om te groeien). De aankoop wordt gedaan bij (natuurlijk) een ander bedrijf binnen de holding. Als garantie verstrekt een onafhankelijk bedrijf een certificaat dat het bos er ook daadwerkelijk is, dat het volgens duurzame normen (zoals FSC) is aangelegd en zeker vijftig jaar zal blijven bestaan. Dit kost gemiddeld 0,50 euro per bezoeker. De lezing riep veel vragen op. Dat we bossen in stand moeten houden en uitbreiden is duidelijk. Maar hoe duurzaam is het aanleggen van bossen om CO₂-uitstoot te compenseren? Hoe duurzaam is de tijdelijke opslag van CO₂ in hout eigenlijk?

En hoe klimaatneutraal is een evenement na advies van CO₂OL? Hun advies aan het publiek komt niet verder dan duurzaam reizen en duurzaam onderdak nemen. Dat advies wordt gegeven via de website, meer niet. Uit de lezing bleek ook niet of CO₂OL kijkt naar het totale energiegebruik en mogelijke bezuinigingen daarop. Of naar het terugdringen van afvalstromen. De presentatie deed al met al eerder denken aan die van een investeringsmaatschappij dan aan een bedrijf dat serieus de werkwijze, inkoop en gebruik van energie bij een evenement onder de loep neemt. 'Bij CO₂OL kun je een afluut kopen,' zei iemand na afloop en dat vat het concept goed samen. ◀